

Jornades de Foment de la Investigació

BABY-TALK A L'ESCOLA INFANTIL?

Autors

Laura del Calvario Mesado
Jesus Grau García

Conviene que las primeras articulaciones que lleguen al oído del niño sean pocas, fáciles y distintas, repetidas frecuentemente, y que las palabras que expresan sólo se refieran a objetos sensibles que se puedan mostrar antes al niño.

(J. J. Rousseau, 1973, p. 114)

1. INTRODUCCIÓ

El treball que s'exposa a continuació s'inscriu en la convocatòria de les VI Jornades de Foment de la Investigació en Ciències Humanes i Socials dutes a terme en la Facultat de Ciències Humanes i Socials de la Universitat Jaume I de Castelló al llarg del mes de maig de l'any acadèmic 2000-2001. Concretament, pel que fa al present treball, aquesta tasca investigadora es promoguda pel Departament d'Educació dins del marc teòric-pràctic de l'assignatura "Desenvolupament de les Habilitats lingüístiques i la seua Didàctica en la Llengua Espanyola", de caràcter troncal i corresponent al primer curs de la Diplomatura de Mestre especialitat Educació Infantil.

Si bé el nen i la nena aprenen a parlar perquè se'ls parla, la qualitat de l'imput lingüístic dels adults que interactuen amb ells i la diversitat dels contextos comunicatius en els quals participen seran decisius en el procés d'adquisició de la llengua. Així doncs, no sols s'ha de prestar atenció a les interaccions adult-nen/a en l'entorn familiar sinó també les que es produeixen en l'altre àmbit central per al nen i la nena: l'escola i les pròpies situacions comunicatives mestre-alumne/a.

En l'actualitat són molt àmplies les investigacions que recullen la correlació entre el llenguatge dels adults, especialment la parla materna, i el desenvolupament del llenguatge infantil; però són quasi inexistent els estudis que comparen aquest tipus de parla pròpia de l'entorn familiar amb la utilitzada en l'escola, i que constaten per tant l'existència viva del BABY-TALK a l'Escola Infantil. I és aquesta manca d'informació el que ha impulsat la realització de la present investigació, que encara que limitada, intenta donar una resposta a la pregunta que genera el nostre treball: **HI HA BABY-TALK A L'ESCOLA INFANTIL?**

Principalment són tres els **objectius** que ens vam marcar per portar a terme aquesta tasca:

- Establir algunes de les característiques de les intervencions mestre/a d'Educació Infantil (0-3 anys).
- Determinar les coincidències i diferències entre les intervencions dels adults en l'escola respecte de la família.
- Descobrir l'existència del BABY-TALK a l'Escola Infantil.

Aquests objectius fan referència a la formulació de la següent hipòtesi de treball: *l'escola, com la família, constitueix un context idoni per al desenvolupament de les característiques pròpies del BABY-TALK.*

1.1 LA MOSTRA PER A LA RECERCA

Si bé són diverses les situacions educatives potencials per al desenvolupament del llenguatge en l'etapa de l'Educació Infantil, i especialment en el cicle 0-3 anys, aquest estudi es centra per una banda en l'anàlisi de les dues seqüències d'interacció mestra-grup d'alumnes/as en el moment del "bon dia", salutació al començament de la jornada escolar, en l'aula d'1-2 anys i de 2-3 respectivament, d'una escola de primer cicle d'Educació Infantil de la ciutat de Castelló; i per altra banda en l'estudi d'una seqüència d'interacció diàdica, produïda en l'àmbit familiar, entre una mare i el seu fill de 3 anys en l'activitat de lectura d'un conte.

En la realització de l'estudi vam emprar una càmera de vídeo i tres màsters per a les gravacions. Aquestes, van tenir una durada de 78 minuts en la gravació de l'aula d'1-2 anys; 59 minuts la de 2-3 anys i 8 minuts la gravació de la lectura del conte entre la mare i el seu fill.

Una vegada finalitzades les gravacions, vam seleccionar un petit fragment de cada una d'elles atenent al alt contingut didàctic en relació al desenvolupament del llenguatge i a les característiques pròpies del BABY-TALK en cada un dels seus nivells lingüístics.

Les seqüències triades, considerades com a grups de torns de paraula significatius per a l'objecte d'anàlisi d'aquest estudi, van ser transcrits atenent les següents normes:

- Identificació del locutor: mestra=mestra; nom del xiquet o xiqueta amb majúscula.
- Interlocutor no indentificat: un nen/nena; variis.
- Entonació interrogativa: entre ¿ ?
- Pausas: / // /// (curta, mitja, llarga).
- Encavalcaments: els fragments en qüestió entre =...=
- Tall brusc: paraula tallada o frase inacabada: Ex: "estavem tocant"
- Allargaments fònics: assenyalant amb ":" ; "::"
- Fragments inintel·ligibles: XXX
- Fragments irrelevants per a l'estudi (...)
- Comentaris de qui transcriu: Entre parèntesi i entre cursiva.
- Volum, to de veu: (F) fort; (FF) molt fort; (P) piano; (PP) molt piano; (L) lent.
- Enumeració dels torns de paraula.

A partir de les transcripcions vam analitzar les intervencions dels adults per realitzar una anàlisi qualitativa i una altra quantitativa. La primera va consistir en la identificació de les característiques que defineixen cada un dels nivells lingüístics del BABY exposades en el marc teòric. L'anàlisi quantitativa va estar expressada amb unes taules de valors numèrics en relació al tipus d'oracions gramaticals compostes: juxtaposades, coordinades i subordinades front a les simples; i les oracions interrogatives, exclamatives i imperatives front a les declaratives. Després d'aquesta anàlisi de les intervencions totals dels adults, de cada una de les seqüències, es va fer una classificació del tipus d'oracions utilitzades atenent a les característiques prèviament mencionades. A partir de l'extracció de les dades concretes es van calcular els corresponents percentatges per a l'elaboració de les gràfiques -sectors circulars- (veure taules i gràfiques en el tercer apartat).

A continuació es presenta primerament el marc teòric que recolça i justifica aquest estudi pràctic. En segon lloc, es mostra l'explicació amb dades concretes de l'experiència duta a terme en situació real. Finalment, s'exposen les conclusions i una valoració personal respecte d'aquesta tasca d'investigació.

2.- LES APORTACIONES TEÒRIQUES

Si com ja s'ha indicat el nen i la nena aprenen a parlar perquè s'els parla, això necessita de la participació en situacions o contextos comunicatius que siguin significatius, es a dir que tinguen sentit per a ell. En general, els pares i les mares no es preocupen per quin el millor mètode per a ensenyar a parlar al seu fill; i són aquestes primeres comunicacions carregades d'afecte entre el bebè i els adults, especialment la mare, les que faciliten l'aprenentatge d'una llengua.

Les observacions de les interaccions entre els bebès i les mares demostren que quan l'infant interromp les seues vocalitzacions, l'adult passa a “contestar-li”, i quan aquest calla, el bebè torna a produir sons. S'estableix així una mena de “diàleg”. Es a dir, els pares i les mares actuen “com si” el bebè tinguera una intenció comunicativa i apliquen estratègies del tipus: to de veu alt, entonació variada, gesticulació exagerada, exclamacions... , per a oferir al nen/a la interpretació de les seues pròpies intencions i afavorir així la seua intervenció.

Aquesta parla de forma especial que les mares, i els adults en general, dirigeixen als nens i nenes en el període del desenvolupament del llenguatge, i que es diferencia de les interaccions adult-adult tant en el seu contingut com en el tipus de parla i forma del llenguatge, rep el nom de “ parla d'estil matern”.

Els **conceptes** “estil matern”, “llenguatge maternal”, “parla dirigida al nen”, “motherese” o “maternés” caracteritzen per igual el que fins al moment hem anomenat com BABY-TALK (Codes y González, 1991).

Segons els diversos autors, (Garton 1991; Clemente 1991) dues són les característiques lingüístiques més definitòries d'aquest tipus de llenguatge: la primera, estableix que el llenguatge que els adults dirigeixen als nens menuts és diferent al que utilitzen quan parlen amb altres adults o nens més majors. I la segona, que aquest llenguatge és sensible al desenvolupament infantil, es a dir que l'adult no només interpreta, sinó que ajusta i modifica el seu llenguatge al nivell creixent de competència lingüística del nen i de la nena.

En aquest sentit es pot dir que la simetria dels primers intercanvis comunicatius entre l'adult o expert i el nen o aprenent, evoluciona cap a situacions més compartides gràcies a que l'adult rebaixa i clarifica el seu propi llenguatge al nivell de comprensió del nen i la nena. Es considera que és l'etapa compresa entre els 6-9/10 mesos, l'antesala del que serà la comunicació intencional. (Guibourg, 2000).

En definitiva, el BABY-TALK implica el suport, el conjunt d'ajudes o, més concretament fent ús del concepte brunnerià, l'andamiatge natural que l'adult –mare i pare en l'àmbit familiar- ofereix al nen per a l'aprenentatge del llenguatge. I açò traslladat a l'escola suposaria que el mestre es val d'aquestes estratègies per a dur a terme el procés d'ensenyament-aprenentatge del llenguatge en el aula.

El BABY-TALK ha estat descrit en totes les **dimensions lingüístiques**: pronunciació, significat, estructura i funció. Assenyalem com els seus trets més definitoris els següents:

a) Nivell fonològic:

- És un llenguatge enfàtic, “teatral”:

- ✓ To alt.
- ✓ Variada entonació.
- ✓ Pronunciació clara i correcta.
- ✓ Llargues pauses.
- ✓ Parla lenta.

b) Nivell semàntic:

- Vocabulari senzill i simplificat.
- Llenguatge contextualitzat en el “aquí i ara”.
- Expressions afectives: diminutius, paraules afectuoses.

c) Nivell morfosintàctic:

- Emissions curtes i correctament construïdes.
- Oracions compostes:
 - ✓ Més juxtaposades i coordinades.
 - ✓ Menys subordinades.

d) Nivell pragmàtic:

- Alta freqüència de produccions interrogatives, imperatives i exclamatives.
- Repeticions de les pròpies emissions i de les infantils.
- Parla amb fluïdesa i sense pressuposicions.
- Mecanismes d'atenció: expressions facials, gestos, etc.

Aquestes característiques han estat el punt de partida per categoritzar les intervencions dels adults que interaccionen amb els petits, de manera que serveixen com a referència per a l'estudi de les dades de la mostra seleccionada.

3.- DESENVOLUPAMENT DEL TREBALL D'ANÀLISI

La gravació en el propi àmbit familiar de l'interacció entre la mare i el seu fill en l'activitat de lectura d'un conte, es va realitzar en una sola. Les corresponents gravacions en el context escolar de l'aula de 2-3 anys i d'1-2 anys, es van dur a en el moment del "bon dia", es a dir al començament de la jornada escolar.

L'objecte d'anàlisi comparatiu d'aquest treball són les intervencions dels adults protagonistes de les seqüències: per una banda les mestres de les dues aules i per altra part la mare de del nen.

La tria de les seqüències analitzades, una mostra de les quals s'exposa a continuació, es va concretar en una duració temporal aproximada de dos minuts en el context escolar i d'un minut en el familiar. Per a la selecció de les seqüències es va considerar també que les interaccions contingueren alguna mostra de Baby-Talk.

ANÀLISI QUALITATIVA DE LES DADES

A continuació es presenta l'**anàlisi qualitativa** d'aquestes seqüències precedit dels exemples analitzats:

AULA 1-2 ANYS

1. Mestra 1 = ¿ Anna vas a portar els núvols?
2. Anna = Sí
3. Mestra 1 = Ves a portar els núvols, corre carinyo (*Anna s'alça per a portar una tarjeta amb núvols dibuixats i cau sobre Núria*)
4. Mestra 1 = (F) Ohhe "esplaet"!
5. Mestra 1 = "Esplaet", que xafaràs a Núria
6. Nen = (P) Núria
7. Mestra 1 = Porta els núvols
8. Mestra 1 = Kilian seu, seu Kilian
9. Mestra 1 = :: Ohh, amunt.

En el cas d'aquesta aula trobem l'existència de repeticions en les intervencions 1, 3 i 7. En la 3 també apareix una paraula carinyosa. En el torn 4 una entonació alta i un diminutiu, el qual torna a aparèixer en el 5. En la intervenció 7 una imperativa. Finalment en la 9 trobem una exclamativa.

AULA 2-3 ANYS

1. Mestra = Bon Dia::
2. Varis = Bon Dia::
3. Mestra = A vore, ¿qui a dormit agust esta nit?
4. Antoni = Jo (*alça el braç*)
5. Mestra = ¿Tu has dormit agust? ¿Si?
6. Mestra = ¿Cóm dormies, cóm?
7. Antoni = Pero jo es que estae jugant
- (...)
- 14 Mestra = (*A tots*) Veritat, estavem molt cansaets ahir-
- 15 Antoni = XXX un poquet
- 16 Mestra = -perque vam anar al teatre i “mos” vam cansar molt. ¿Veritat que sí?
- 17 Arnau = Jo, jo antes/ havia anat/ a casa
- 18 Mestra = ¿Havies anat a casa? ¿sí?

En la intervenció 1 s'observa un allargament fònic. En la 3 i en 5 una pregunta que es repeteix. En la 14 un diminutiu. Finalment en la 18 hi ha una repetició de la intervenció del nen.

MARE-FILL

15. Mare = La vas tirar tota dins de la banyera (*entonació variada*)
16. Mare = ¿Era...?, fea “auloreta” ¿a ...?, poma, ¿no te'n recordes?
17. Nen = Ah, poma, si (*assenteix amb el cap*)
18. Mare = A poma, a vore, vore, vore (*rasca en el dit*)
19. Mare = Mhh, ¿sents, sents “l'auroreta”?
20. Nen = Mhh!!!
21. Mare = Mhh!!! Mhh !!! Fa “auloreta” a violeta!
22. Nen = A violeta 23. Mare = ¿A què sí?

En la interacció mare-fill trobem en la intervenció 15 una entonació variada. En la 16, 17 i 21 la repetició de la mateixa paraula. També en el torn 18 hi ha una repetició respecte de la intervenció del nen i una altra d'una mateixa paraula. En la intervenció 21 una demanda d'atenció amb la utilització del “Mhh”, juntament amb una oració exclamativa.

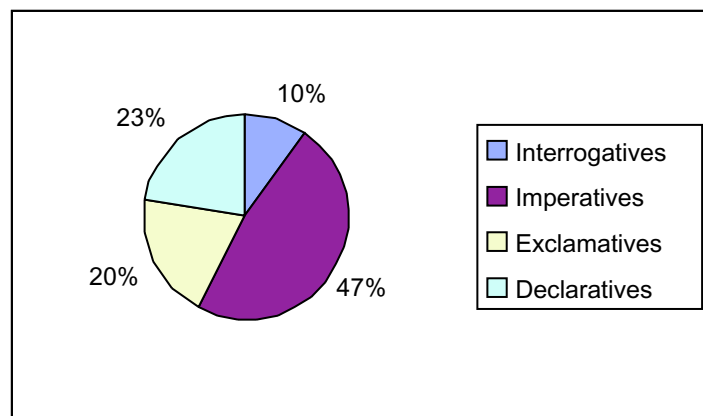
ANÀLISI QUANTITATIVA

L'anàlisi quantitativa es concreta en les següents taules i gràfiques:

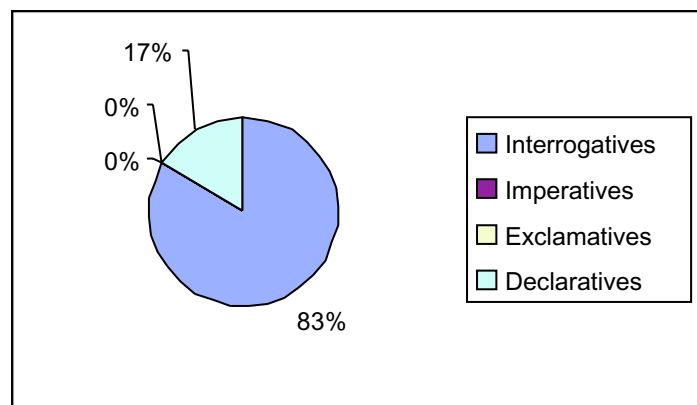
TAULA 1

	Interrogatives	Imperatives	Exclamatives	Declaratives	Total
Aula 1-2 anys	4 10%	19 47,50%	8 20%	9 22,50%	40 100%
Aula 2-3 anys	15 83,30%	0 0%	0 0%	3 16,70%	18 100%
Mare-fill	11 68,80%	2 12,50%	2 12,50%	1 6,20%	16 100%

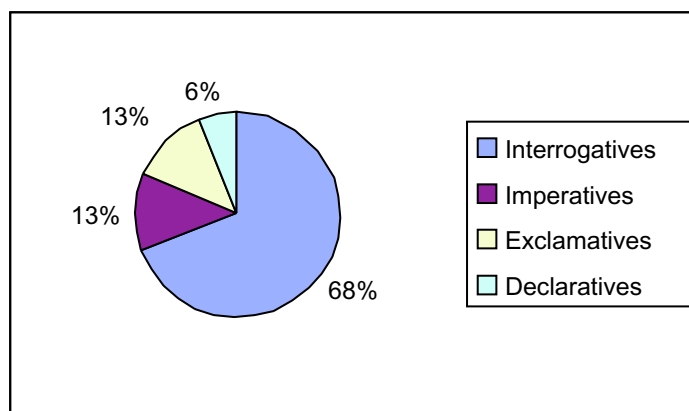
Gràfica 1: Aula 1-2 anys

Gràfica 2: Aula 2-3 anys

Gràfica 3: Mare-fill

Pel que fa a la gràfica 1 cal destacar la diferència significativa en els valors que presenten les oracions imperatives (47%) front a les exclamatives i interrogatives (20%-10%); tot i que la presència global d'aquests tipus d'oracions front a les declaratives es més que relevant.

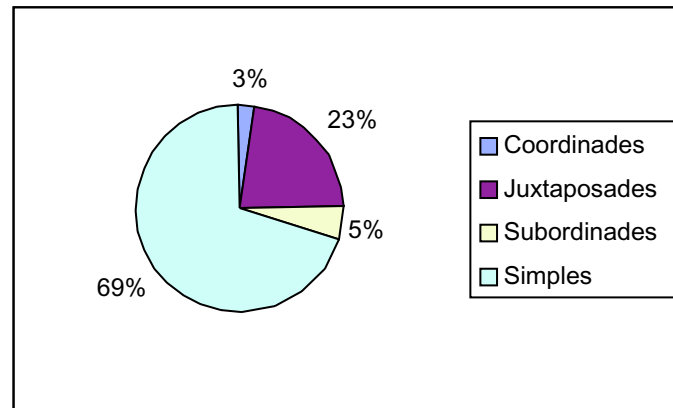
En la gràfica 2 el predomini absolut de les oracions interrogatives respecte a les imperatives i exclamatives és del 83% front al 0%; juntament amb les oracions declaratives amb un baix percentatge (17%).

En l'àmbit familiar, les oracions interrogatives amb un 68% juntament amb les imperatives i exclamatives amb un 13% suposen una diferència molt significativa front a les oracions declaratives que presenten un 6% de les intervencions totals.

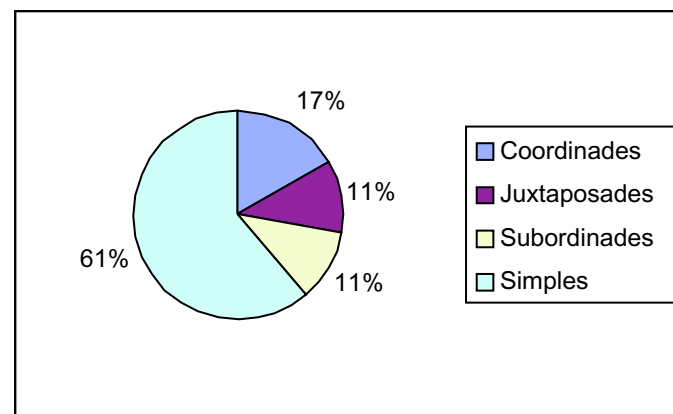
TAULA 2

	Coordinades	Juxtaposades	Subordinades	Simplex	Total
Aula 1-2 anys	1	9	2	28	40
	3%	22,50%	5%	70,00%	100%
Aula 2-3 anys	3	2	2	11	18
	16,70%	11%	11%	61,10%	100%
Mare-fill	0	8	0	8	16
	0,00%	50,00%	0,00%	50,00%	100%

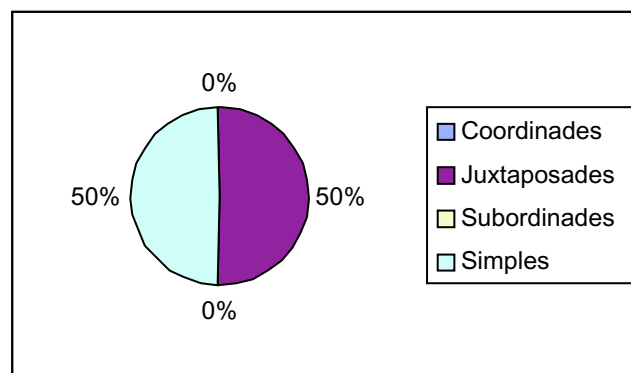
Gràfica 4: Aula 1-2 anys

Gràfica 5: Aula 2-3 anys

Gràfica 6: Mare-fill

Com s'observa en la gràfica 4 i 5, dins del grup d'oracions compostes existeix un alt predomini de les oracions juxtaposades i coordinades front a les subordinades que es presenten de forma paral·lela amb l'altre tipus de formulacions: en el aula 1-2 anys les coordinades presenten un 3% i les subordinades un 5% (no considerem, però que siga una diferència significativa); en el aula 2-3 anys les juxtaposades i subordinades apareixen amb un 11% respectivament.

En l'àmbit familiar s'observa una domini complet de les oracions juxtaposades respecte de les coordinades i subordinades, amb valors que van del 50% al 0%.

4.- CONCLUSIONS Y CONSIDERACIONS FINALS

El BABY-TALK és un llenguatge que utilitza un adult cap als nens i nenes, diferent al que s'utilitza entre dos adults. És sensible al desenvolupament infantil ja que la seua finalitat és proposar ímput comprensible per a afavorir l'ensenyament de la llengua.

Arribat a aquest punt podem assenyalar que hem aconseguit un resultat satisfactori respecte als objectius del treball:

- Hem lograt establir les característiques de les intervencions de la Mestra d'Educació Infantil mitjançant l'anàlisi de les seqüències.
- Si que hi han coincidències entre les intervencions dels adults en l'escola i en la família tot i que, evidentment, hem trobat diferències ja que són situacions diferents, persones diferents i l'edat dels xiquets i xiquetes variant.

La hipòtesi formulada al principi establia la possibilitat de trobar mostres de BABY-TALK a l'Escola Infantil. En base a aquest treball podem afirmar que trobem en les intervencions de les mestres les característiques pròpies d'aquest tipus de llenguatge. Per tanr, podem deduir que l'Escola, en determinades circumstàncies, és un context tan idoni com la família per al desenvolupament d'aquestes característiques.

En un altre ordre de coses, pel que fa a l'experiència d'iniciació a la investigació, i des de la visió d'alumnes dels estudis de Mestre d'Educació Infantil, valorem molt positivament aquesta experiència viscuda, tant, per la incidència que considerem que té aquests tipus de treballs de recerca en la formació personal i professional del futur mestre reflexada en la seua tasca diària en les aules, com, per l'aprenentatge de forma activa d'una determinada metodologia pràctica i dels seus corresponents continguts teòrico-pràctics.

No volem, però, finalitzar aquest article sense agrair la col·laboració inestimable de les mestres de l'Escola Infantil "La Lluna", Marisol, Isabel i Carmen, així com als nens i nenes que han format part d'aquesta experiència. També agraïm l'ajuda prestada per Marisol i el seu fill Jorge que ens ha permès establir comparacions entre els dos contextos: escola i família.

Per últim, volem fer constància de l'oportunitat que ens ha brindat la professora Isabel Ríos per a l'elaboració d'aquesta investigació i el suport que ens ha oferit en tot moment.

5.- REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BIGAS, M. (2000). El lenguaje oral en la escuela infantil. En M. Bigas y M. Correig (Ed.), *Didáctica de la lengua en la educación infantil* (páginas 43-70). Madrid: Síntesis.
- CLEMENTE, R. A. (1991). *El desarrollo socioemocional*. Valencia: Promolibro.

- CODES REQUENA, S. Y GONZÁLEZ CUENCA, A. (1991). Bases interactivas asimétricas del desarrollo comunicativo posterior. En R. A. Clemente (Ed.), *El desarrollo socioemocional* (páginas 71-85). Valencia: Promolibro.
- GARTON A. Y PRATT C. (1991). Explicaciones del desarrollo del lenguaje hablado. En A. Garton y C. Pratt, *Aprendizaje y proceso de alfabetización. El desarrollo del lenguaje hablado y escrito* (páginas 31-49). Barcelona: Paidós.
- GONZÁLEZ CUENCA, A. M. (1988). La interacción madre-niño: los formatos comunicativos. En R. A. Clemente (Ed.), *Cuaderno de prácticas de Psicología Evolutiva* (páginas 53-61). Málaga: Ediciones de la Universidad de Málaga.
- GONZÁLEZ CUENCA, A. M. y CODES REQUENA, S.(1991). El desarrollo comunicativo inicial. En R. A. Clemente (Ed.), *El desarrollo socioemocional* (páginas 71-85). Valencia: Promolibro.
- GUIBOURG, I. (2000). El desarrollo de la comunicación. En M. Bigas y M. Correig (Ed.), *Didáctica de la lengua en la educación infantil* (páginas 13-41). Madrid: Síntesis.
- ROUSSEAU, J. J. (1973). *Emilio o de La Educación*. Barcelona: Fontanella.
- SÁNCHEZ LÓPEZ, P. (1995). Los estilos maternos de interacción comunicativa. En A. M. González y cols., *Psicología del desarrollo: teoría y prácticas* (páginas 217-226). Málaga: Algibe.